

STATENS NAVNEKONSULENTER

Norske stedsnavn i Nord-Norge

Kultur- og kirke departementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Deres ref: 2006/01001 KU/KU2 CHA

Vår ref: 26/06/A50

Dato: 15.05.2006

Høringsuttalelse til nye forskrifter til lov om stadnamn

Vi slutter oss til den felles høringsuttalelsen fra Statens navnekonsulenter, men sender i tillegg en egen uttalelse, med et særlig fokus på det flerspråklige Nord-Norge (§ 3 og 8).

Høringsuttalelsen vår er lagt opp slik at vi først går gjennom noen konkrete paragrafer, deretter har vi en del kommentarer som går på hele forskriften, med noen nye momenter som ikke nødvendigvis skal inn i de eksisterende paragrafene (men kanskje bør få nye paragrafer).

Særlig viktig er det å få inn en formulering i forskriften om fastsetting av adressenavn i forhold til utbyggere og meglere, som i dag har mulighet til å ta seg til rette slik de vil i forhold til navngiving (det gjelder navn som blir offentlige adresser når boligprosjektene er ferdigstilt). Et annet viktig punkt er at kulturminneaspektet ved stedsnavn (som er nevnt i formålsparagrafen til loven) bør komme inn også i forskriften, og at det bør lages offentlige støtteordninger som bidrar til å ta vare på de viktige kulturminnene, før de forsvinner.

§ 1 Definisjonar

”Med nedervd lokal uttale er meint den uttalen som er munnleg og skriftleg overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk.”

Med denne formuleringa mener vi det skriftlige blir for unyansert, og det blir feil at det nærmest sidestilles med det muntlige. En nedarva lokal uttale må nødvendigvis være muntlig overlevert. Vi mener formuleringa lett kan misforstås slik at alle skriftlige kilder kan overføre den nedarva lokale uttalen, særlig for de som ikke har jobbet så mye med stedsnavn før de leser ordlyden. Vi mener det særlig må være uttale som er dokumentert gjennom lydskrift det her er tenkt på, og vi foreslår å endre setninga til:

”Med nedervd lokal uttale er meint den uttalen som er overlevert munnleg og i lydskrift frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk”.

§2 Generelle reglar om skrivemåten av stadnamn

Setning nr 2 er for sterkt formulert, og vil gi det skriftlige vel sterk presedens. "Skal" bør endres til "kan". Forslag til ny formulering: "Ved namn på større/og eller særleg kjende lokalitetar kan det takast omsyn til innarbeidd skriftradisjon."

Setninga til slutt i paragrafen er ikke heldig formulert, og vi foreslår å stryke den. Det er særlig ordet "uvesentlig" som kan tolkes fritt. For hvem avgjør hva som er uvesentlig? Formuleringen er ugrei ikke bare fordi ingenting er sagt om hvor grensen for det vesentlige går, men en slik regel kan komme til å resultere i at navn med "vesentlig funksjon" pådytter en hel serie med andre navn ei dialektstridig normering. Mange vil kanskje mene at f.eks. bygdenavn har en mer vesentlig funksjon enn naturnavn, og da kan denne setningen kanskje brukes til å argumentere for at naturnavna skal ha samme skrivemåte som bygdenavnet (selv om naturnavna har den skrivemåten som er nærmest den nedarva uttalen).

§3 Normering av lydleg lånte stadnamn

Setninga "Innarbeidde namneformer er å føretrekkje framfor ikkje-innarbeidde namneformer." er uheldig å ha med, og bør strykes. Seinere i paragrafen kommer det fram at ikke-innarbeidde former strengt tatt ikke skal brukes i det hele tatt, for: "Ikkje-innarbeidde namneformer skal skrivast i samsvar med reglane i opphavsspråket dersom forma finst der ...". Og om det ikke finnes ei navneform i bruk i opphavsspråket, må vel navneforma som er lånt inn sies å være innarbeidet.

Vi foreslår at første, andre og tredje ledd går ut, og at en i steden skriver:

"Lydleg lånte stadnamn som har fått ein innarbeidd uttale, skriv ein etter rettskrivingsreglane i låntakarspråket.

Døme 1: norsk Badden av samisk Báttar, kvensk Paattari.

Døme 2: kvensk Kiiperi av norsk Kiberg.

Ikkje-innarbeidde namneformer skal skrivast i samsvar med reglane i opphavsspråket."

Vi foreslår følgende endring for fjerde ledd:

"Om eit lånt stadnamn inneheld eit ledd, oftast forledd, som er eit stadnamn i eit anna språk, kan nammeleddet skrivast i samsvar med rettskrivingsreglane i dette språket. Den øvrige delen av stadnamnet, oftast etterleddet, skriv ein i samsvar med rettskrivingsreglane i låntakarspråket. Døme: Kaiskikotavatnet, Lallakuruvegen.

I andre tilfelle skriv ein nammeledda i samsvar med reglane i låntakarspråket.

Døme: Tjorteberget, Gottivollen, Kontefjellet."

§4 Særlege reglar om skrivemåten av norske stadnamn

Formuleringa om "Dialektformer som ikkje utan vidare kan setjast i samanheng med kjende ord, skal brukast med varsemnd" kan være uheldig, hvis dette fører til at dialektord i stedsnavn blir avvist. Hvis ikke orda kan settes i sammenheng med kjente ord blir det jo vanskelig å finne en annen skrivemåte, og dette vil kanskje være gamle ord som en ikke har noen tolkning for. Tidligere het det "Målføreformer som ikkje utan vidare kan setjast i samanheng med kjende ord, treng ein ikkje normere til nasjonale samleformer" (kapittel 2 § 2-1), og det blir jo en ganske annen betydning. Formuleringa bør kanskje tas ut, eller endres?

§8 Bruk av fleirspråklege namn

Problemet med formuleringa "etnisk sammensetning" er at det i hvert tilfelle vil bli ei synsing om hvilken sammensetning det er på stedet. Mange oppfatter seg nok som både norsk, samisk og kvensk, mens andre ser på seg selv som norsk, selv om de har samiske aner. En bør derfor også ha med alder på navna som et kriterium, slik at kulturminneaspektet kommer med. I mange tilfeller bør det navnet som er eldst og har lengst tradisjon på stedet komme først. Ikke minst gjelder det lydlig lånte navn, der det norske navnet selvsagt vil være mye yngre (og i noen tilfeller være kommet på kart for kun få år siden). Men å kun ha alder på navna som kriterium for rekkefølgen er også problematisk, siden kvenske navn i så fall sjelden vil havne først på skilt og kart. Alder kan også i noen tilfeller være vanskelig å avgjøre for stedsnavn.

Forslag til ny formulering:

"På skilt eller kart o.l. der det blir brukt meir enn eitt namn, skal ein ved fastsetjing av rekkjefølgja av namn ta omsyn til kva namn som er eldst og den etniske samansetninga på staden. Ved lydleg lånte namn skal namnet på opphavsspråket til vanleg setjast først, altså det eldste namnet. I forvaltningsområdet for samisk språk skal rekkjefølgja vere samisk, norsk, kvensk."

I stedet for eldst kunne en kanskje isteden brukt "lengst tradisjon". Kanskje burde også "navnetradisjonen på stedet" komme inn som et kriterium (i tillegg til eldst og etnisitet), men problemet med ordet "tradisjon" er at det blir litt vagt, og det kan lett brukes som argument for den norske navnetradisjonen, som mange steder står sterkt pga. fornorskningstida.

Vi foreslår å stryke setninga om:

"Der det av praktiske eller tekniske årsaker er vanskeleg å bruke fleire namn, skal det ved valet mellom samisk og kvensk leggjast vekt på kva for eit namn som har lengst tradisjon og er best kjent på staden."

Vi mener det i svært få tilfeller er vanskelig å bruke flere navn, og denne paragrafen kan være et argument mot flerspråklige skilting, der kommunen eller andre av ulike årsaker ikke ønsker å ha tre navn med. I de tilfellene der tre navn ikke får være med, er det som oftest kvensk som blir strøket.

Hvis setningen over likevel ikke strykes, har vi følgende forslag til nytt avsnitt:

"Det må finnast gode grunnar for å ikkje ta med alle tre namneforma, viss tre namneformer er i bruk. Men viss det av praktiske eller tekniske årsaker er spesielt vanskeleg å bruke fleire

namn, skal det ved valet mellom norsk, samisk og kvensk leggjast vekt på kva for eit namn som har lengst tradisjon og/eller er best kjend på staden.”

I alle tilfeller bør setninga få inn ordet ”spesielt” eller ”særskilt”: ”Der det av praktiske eller tekniske årsaker er spesielt vanskeleg å bruke fleire namn, skal det ved valet mellom norsk, samisk og kvensk leggjast vekt på kva for eit namn som har lengst tradisjon og er best kjent på staden.”

Her har vi ønsket å poengtere at alle tre navneformene helst bør komme med, og ikke gjøre det for enkelt å nøye seg med en eller to navneformer. Vi har også foreslått å legge til norsk i formuleringa: ”ved valet mellom norsk, samisk og kvensk”, for det er vel ikke alltid en selvfølge at det norske navnet skal med, hvis det norske navnet er sjelden eller aldri i bruk, eller er langt yngre enn det samiske og kvenske navnet.

I høringsbrevet står det riktignok at det ”I § 8 er det foreslått noen endringer som vil medføre at vernet for bruk av samiske og kvenske navn styrkes, likevel slik at det norske navnet alltid skal være representert.” Vi mener at bruken av samiske og kvenske navn ikke styrkes tilstrekkelig av formuleringene i den nye forskriften, i forhold til formuleringen som er kommet inn i formålsparagrafen til loven. Vi mener dessuten at det **ikke** står nevnt noe sted i lov om stadnamn at det norske navnet alltid skal være med.

En kan f.eks. se for seg situasjoner der det nylig er innført en norsk navnevariant, som er et lydlig lån som ligner svært på det samiske. I så fall vil det bli feil å sette det nyere norske navnet på kartet, og ikke ta med det samiske. Eller en kan se for seg at et kvensk og et samisk navn har vært i bruk på et sted i lang tid. Det blir så innført en norsk skrivemåte av et samisk navn, og det vil da være feil om det kvenske navnet skal måtte vike for den nye norske skrivemåten på skilt, fordi det argumenteres for at det er teknisk vanskelig å ha med tre navn på skilt. Vi mener selvsagt ikke at norsk skal vike i situasjoner der det norske navnet er i bruk muntlig og har en sterk tradisjon på stedet. Men vi mener at det blir feil å gi de norske navna et særlig vern i forhold til samiske og kvenske navn i forskriftene til lova, når det er de norske navna som trenger vern minst.

Gradteigskart

Det er jo ikke alle steder det er norske parallellnavn i bruk i dag, selv om befolkningen snakker norsk og kanskje også i større grad ønsker norske navn på kart. Når det i enkelte saker foreslås å ta i bruk norske navn som er hentet fra eldre kilder, som f.eks. gradteigskart, er det viktig å poengtere at det må dokumenteres at navna er i muntlig bruk blant folk som bor fast på stedet (eller har næringsmessig tilknytning til stedet). Det bør komme inn i forskriftene at en skal være forsiktig med å ta i bruk navn fra eldre kilder, som f.eks. gamle gradteigskart, uten å undersøke nærmere om disse navna virkelig er i muntlig bruk i dag. Ofte var slike navn bare oversatt til norsk på papiret, og navna var sjelden i muntlig bruk. I lova står det at nedervde stadnamn er ”stadnamn som munnleg eller skriftleg er overlevert frå tidlegare generasjonar”. Men det bør kanskje poengteres at ikke alle skriftlige kilder har overlevert faktiske nedarva stedsnavn, og i liten grad dokumentert den nedarva uttalen.

Det kan kanskje passe å ta med noe om dette under §8 Bruk av fleirspråklege namn, f.eks.: ”Viss norske namn frå eldre kjelder, som til dømes gradteigskart, skal tas i bruk, må ein undersøkjja nærmare om namna er i munnleg bruk på staden i dag. Namn frå gradteigskart kan

ofte vere oversette papirnamn, og bør ikkje gå rett inn i moderne kartverk og register som til dømes SSR.” Eller en kunne kanskje fått en paragraf som sa noe om bruk av skriftlige kilder, i forskriften eller i veilederen. Der kunne også dette med bruk av stedsnavn fra gamle gradteigskart i områder der det tradisjonelt ikke har vært norske navn komme inn.

§9 Saksbehandling

Vi vil påpeke at 2 mnd til høring, og 2 mnd til tilråding kan bli noe knapt med tid, med de ressursene vi har til rådighet. Særlig hvis vi har mange saker samtidig (og i tillegg kanskje eldre saker), vil det bli vanskelig å overholde. Å overholde fristen i alle saker vil i så fall innebære at det må settes inn økte ressurser.

Forslag til ny formulering litt lenger ned:

”I område med samiske og/eller kvenske stadnamn må saka først sendast til namnekonsulentane for samisk og/eller kvensk slik at dei kan vurdere om saka gjeld parallellnamn, og for å gi ei førebels tilråding av skrivemåten. Deretter blir saka send” Vi mener det kan være greit å ta med ei formulering om at samisk og kvensk skal gi ei foreløpig tilråding i de aller fleste saker, for det er vel hovedpoenget her.

§10 Vedtak

Positivt at det må kunne gis grunngeving for vedtak.

§11 Klage

Forskriftene bør poengtere at heller ikke kommunene er fritatt fra å grunngi klagen i hvert enkelt tilfelle.

§14 Stadnamnkonsulenttenesta

Er det mulig å unngå formuleringa med ordet ”også” her?:

”Det skal også oppnemnast namnekonsulentar for ...” I så fall måtte en vel snu på det, og skrive: ”Det skal oppnemnast namnekonsulentar for nord-, sør- og lulesamisk og for kvensk. For norskspråklege stadnamn skal det oppnemnast to namnekonsulentar for norskspråklege stadnamn for universitetsområda; Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø.”

Dette er nok ikke den aller viktigste saken, men vil bare påpeke at det er lett å følge en gjengs oppfatning av hvilken rekkefølge noe skal ramses opp i.

Siden det nå er blitt universitet i Stavanger bør en kanskje unngå formuleringa med ”kvart universitetsområde”, og heller skrive ”for universitetsområda”. Eller gjerne heller bruke den formuleringa som er foreslått av den samla Navnekonsulenttjenesten, med geografiske benevninger isteden.

Veilederen/Rettleiinga:

1. Ordforklaringar og definisjonar

”Uaspirert klusil: lukkelyd som blir uttalt utan pustelyd (p, t, k)”

Her kan det kanskje misforstås slik at leseren tror at p, t, k alltid er uaspirerte klusiler?

Kanskje bør parantesen med p, t, k strykes? Eller skrive noe sånt som: (t.d. p, t, k i kvensk)?

Nettsideadresser

Kanskje bør nettsideadressene til Statens navnekonuler komme inn i rettleiinga?

<http://www.stadnamn.org/>

<http://www.stedsnavn.org/>

Andre kommentarer:

Om private utbyggere og meglere

Det bør komme inn et sted i forskriften at utbyggere som navnsetter prosjekter som senere vil inngå i det offentlige adresssystemet, også er pliktig å følge lov om stadnamn i samarbeid med kommunen. Det er et stort problem at utbyggere og meglere har fått altfor stor makt når det gjelder å navnsette nye boligområder. Disse kjenner heller ikke til lov om stadnamn, og er jo ikke per i dag pliktig å følge loven, selv om navna de lager svært ofte blir offentlige adresser når prosjektet er ferdigstilt.

Kanskje bør dette komme inn i den egne forskriften om selskaper som staten ikke eier fullt ut, som er nevnt i innledningen til høringen? Men det bør dessuten komme med i **forskriften** eller i veilederen et sted. Kanskje i forbindelse med paragraf 9 Saksbehandling? Eventuelt kan det komme inn en ny paragraf som omhandler nærmere fastsetting av adressenavn og områdenavn. Det er uheldig at utbyggere og meglere i dag ikke må forholde seg til lov om stadnamn, da det fører til at enkeltpersoner og private bedrifter får en uforholdsmessig stor makt innen nylaging av stedsnavn, navn som både blir offentlige navn og en viktig del av steders identitet.

Kommunenavn, fradelingsnavn og institusjonsnavn

I Lofoten var det for kort tid siden på tale om å gi Vestvågøy kommune nytt navn: Lofoten (eller kanskje bare Lofot). Og i Vesterålen gikk et kommunestyre nylig inn for å endre navnet på kommunen fra Bø til Bø i Vesterålen. Disse sakene fikk imidlertid ikke navnekonulenttjenesten tilsendt. De allmenne forskriftene bør være utforma slik at de fanger opp og gir klar rettledning om korrekt saksgang for kommunenavnforslag, og forskriftene må gjelde for alle initiativtakere. I disse sakene var det tydelig at kommunene ikke var klar over at ei endring av kommunenavnet skulle følge lov om stadnamn.

Det samme må sies om "fradelingsnavn" av typen "Midt-Hålogaland", som i Midt-Hålogaland politidistrikt. Dette navnet ble vedtatt uten den nødvendige behandlinga etter lov om

stadnamn, og uten at statens navnekonserter ble bedt om råd. I slike fradelingsnavn bør det være et grunnleggende krav at navnet står for ei naturlig geografisk enhet og ikke ignorerer navnebruk som alt er innarbeidet. Offentlige etater, som f.eks. sykehus, bør gjøres oppmerksomme på at de også er pliktig til å følge lov om stadnamn når navn skal endres eller nye navn vedtas.

Det bør nevnes spesielt i forskriften at lov om stadnamn også gjelder kommunenavn og navn på offentlige institusjoner.

Rådgivingsfunksjon

Våre erfaringer tyder på at konstruktive alternative tilrådingar fra navnekonsernttjenesten tidlig i navnevedtaksprosessen gir bedre resultat enn at konsulentene vender tommelen ned for formelle vedtak på et senere tidspunkt. I og med at foreløpig tilråding fra navnekonserntene heretter faller bort, kan det ikke understrekes tydelig nok i forskriftene at navnekonsernttjenesten kan komme inn med råd og rettledning tidlig i ei navnesak.

Informasjon om lova

Kulturdepartementet har ei stor utfordring i å informere godt om lov om stadnamn og forskriftene når den nye lova nå trer i kraft. Det er mange i dag, både offentlige institusjoner og kommuner, som ikke helt har fått med seg hva lova innebærer for dem. Det er følgelig også en god del som ikke følger lova per i dag, som ikke sender saker på høring og som ikke kontakter navnekonsernttjenesten når nye navn skal vedtas. Noen kjenner kanskje til lova, men ignorerer den, fordi de mener at de ikke har penger til navnearbeid. At enkelte kommuner bruker økonomiske argumenter for hvorfor de ikke følger den rette saksbehandlninga etter lov om stadnamn har vi konkrete eksempler på. Kanskje bør det vurderes om kommuner og andre etater som ikke følger lov om stadnamn kan få en form for straffereaksjon? Kan en f.eks. tenke seg at navnevedtak som ikke har fått den rette forutgående sakbehandlninga etter lov om stadnamn vil bli nektet registrert i SSR? Finnes det andre sanksjonsmuligheter?

Kulturminneaspektet og ressursbruk

Når nå kulturminneaspektet poengteres i formålsparagrafen til loven, bør det også følge penger med, som virkelig kan føre til at stedsnavn som kulturminner blir tatt bedre vare på i Norge. Vi mener det er feil at departementet skriver at forslaget ikke medfører vesentlig økt ressursbruk, for når det står at i lov om stadnamn at en vil ta vare på stadnamn som kulturminne bør det også settes av penger til at dette kan skje. For å ta vare på stedsnavna som kulturminne innebærer også at navn blir samlet inn i områder der dette ikke er gjort, og at historiene som hører med til stedsnavna blir skrevet ned eller tatt opp på bånd. En kan ikke forvente at dette blir gjort, når det ikke finnes midler til det! Universitetene får ikke bevilget penger til innsamling og det finnes ingen øvrige støtteordninger for dette. Navnekonsernttjenesten har ikke fått bevilget ressursar til å drive med innsamling eller informasjon om stedsnavn, kun til å kunne gjøre hovedoppgaven: Å gi tilrådingar i

stedsnavnsaker. Foreløpig er det også tidlig å si om den nye loven vil medføre mindre saker for navnekonsulentene.

Vi foreslår at det bevilges penger til arbeid med stedsnavn, gjerne slik at penger øremerkes stedsnavnarbeid i kommunene, eller i alle fall slik at det blir en pott som kan søkes på av kommuner og andre som vil drive med innsamling. Fylkeskommunene og kommunene bør også informeres om det viktige i å ta vare på stedsnavn, og at de bør oppfordre til å sette i gang stedsnavninnsamling og ikke minst bevilge penger til dette formålet. Museer bør dessuten oppfordres til å ta tak i innsamling av stedsnavn (og historiene rundt navna) og få midler til det, før det blir for seint (navn går ut av bruk, og historier glemmes av yngre generasjoner). Spesielt bør det satses på å få samla inn navn og historier rundt navna i områder der lite er samlet inn fra før. Det er fortsatt mulig å samle inn navn som er gått ut av daglig bruk mange steder (navn som hørte til en annen måte å drive jordbruk, skogbruk og fiske på), men om 10 år vil det nok bli vanskelig å finne informanter som kjenner til de gamle navna og de lokale historiene knyttet til dem.

Kulturdepartementet bør dessuten støtte økonomisk, og ta initiativ til å få utviklet en programvare som kan brukes av kommunene og andre, slik at arbeidet med stedsnavninnsamling kan bli enklere og mer samkjørt. Da vil det også bli enklere å gjøre stedsnavn tilgjengelig for folk via internett.

Vennlig hilsen

Eva Forsaa Mikkelsen
(sign)
navnekonsulent

Finn Myrvang
(sign)
navnekonsulent

Astrid Sann Evensen
sekretær